

УДК 614.253-043.83:[378:61]

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.21>

Юлія ЄВТУШЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мікробіології, вірусології, імунології, медичної фізики та інформатики, Державний заклад «Луганський державний медичний університет», вул. 16 Липня, 36, м. Рівне, Україна, 33028

ORCID: 0000-0002-7315-3337

Бібліографічний опис статті: Євтушенко, Ю. (2025). Етика лікаря: концептуальні підходи до її формування в сучасній медичній освіті. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 152–159, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.21>

ЕТИКА ЛІКАРЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена аналізу концептуальних підходів до формування професійно-етичної культури майбутніх медиків в умовах реформування медичної галузі України.

Мета статті – огляд, аналіз, порівняння та оцінка потенціалу існуючих сучасних концептуальних підходів до формування професійно-етичної культури майбутніх медиків.

У дослідженні наголошується на необхідності відповідності медичної освіти викликам сьогодення, зокрема стрімкому розвитку технологій, глобалізації та зростанню очікувань пацієнтів щодо якості медичної допомоги. Особливу увагу приділено саме інтеграції етичних принципів у практичну підготовку лікарів, що є ключовим для формування їхньої професійної ідентичності та здатності до етичного мислення.

Проаналізовано існуючі концептуальні підходи до формування етичної свідомості майбутніх медиків, зокрема такі, як системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, культурологічний, діяльнісний та аксіологічний, та їхню взаємодоповнювальність у формуванні етичної свідомості медиків. Системний підхід забезпечує цілісність, компетентнісний і діяльнісний акцентують на практичному застосуванні етики, особистісно-орієнтований і культурологічний розвивають емпатію та мультикультурну компетентність, а аксіологічний формує моральну основу професійної діяльності. Дослідження показує, що лише комплексне застосування цих підходів здатне підготувати лікарів до ефективної роботи в умовах етичних дилем, таких як конфлікти інтересів, питання паліативної допомоги та використання новітніх медичних технологій.

Висновки підкреслюють важливість інвестування в ресурси медичної освіти та переосмислення навчальних програм для забезпечення балансу між професійними навичками та етичною свідомістю. Перспективи подальших досліджень пов'язані з глибоким аналізом міжнародного досвіду для подальшої адаптації його найкращих практик до української медичної освіти.

Ключові слова: медична освіта, професійно-етична культура, концептуальні підходи.

Yuliia YEVTUSHENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Microbiology, Virology, Immunology, Medical Physics and Medical Informatics, State Establishment “Lugansk State Medical University”, 16 Lypnia str., 36, Rivne, Ukraine, 33028

ORCID: 0000-0002-7315-3337

To cite this article: Yevtushenko, Yu. (2025). Etyka likaria: kontseptualni pidkhody do yii formuvannia v suchasni medychnii osviti [Medical ethics: conceptual approaches to its formation in modern medical education]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 152–156, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.21>

MEDICAL ETHICS: CONCEPTUAL APPROACHES TO ITS FORMATION IN MODERN MEDICAL EDUCATION

The article focuses on analyzing conceptual approaches to forming the professional and ethical culture of future medical professionals within the context of the ongoing reforms in Ukraine's healthcare sector.

The article aims to review, analyze, compare, and evaluate the potential of current conceptual approaches to developing a professional and ethical culture among future medical practitioners.

The study emphasizes the need for medical education to address contemporary challenges, such as rapid technological advancements, globalization, and patients' growing expectations for high-quality medical care. Special attention is given to integrating ethical principles into the practical training of physicians, which is crucial for shaping their professional identity and enhancing their capacity for moral reasoning.

The article examines existing conceptual approaches to fostering ethical consciousness among future healthcare professionals, including the systemic, competency-based, personality-oriented, cultural, activity-based, and axiological approaches, highlighting their complementary roles in developing ethical awareness. The systemic approach ensures coherence; the competency-based and activity-based approaches focus on the practical application of ethics; the personality-oriented and cultural approaches cultivate empathy and multicultural competence; and the axiological approach establishes the moral foundation for professional practice.

The study demonstrates that only the comprehensive application of these approaches can adequately prepare future physicians to effectively navigate ethical dilemmas, such as conflicts of interest, challenges in palliative care, and the use of emerging medical technologies.

The conclusions highlight the importance of investing in medical education resources and revising curricula to strike a balance between professional competencies and ethical awareness. Future research directions include a deeper analysis of international experience to adapt best practices to the context of Ukrainian medical education.

Key words: medical education, professional and ethical culture, conceptual approaches.

Актуальність проблеми. Сьогодні підготовка медиків стикається з новими викликами, зумовленими стрімким розвитком технологій, які трансформують систему охорони здоров'я, а також наслідками війни в Україні та вірусних пандемій. Суспільство очікує від лікарів не лише високого рівня професійної майстерності, а й моральної відповідальності, особливо в умовах кризових ситуацій, коли етичні дилеми стають особливо гострими. При цьому етичні проблеми, пов'язані із застосуванням штучного інтелекту, біоетичними питаннями та зростаючими вимогами пацієнтів до якості та прозорості медичних послуг, стають все складнішими. Дане дослідження є актуальним, оскільки воно спрямоване на огляд, аналіз та порівняння сучасних концептуальних підходів і педагогічних стратегій, які сприяють формуванню етичних компетенцій медиків, підвищенню якості медичної освіти та зміцненню довіри суспільства до системи охорони здоров'я. У світовому контексті ця проблема також залишається пріоритетною, що підкреслює необхідність інтеграції міжнародного досвіду та стандартів у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійно-етичної культури майбутніх медиків, що охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти підготовки фахівців, є актуальним питанням для сучасних науковців (Дудікова, 2018). Це зумовлено прямим впливом етичної культури на якість медичної допомоги, рівнем довіри пацієнтів до системи охорони здоров'я та ефективністю медичної галузі в умовах сучасних суспільних викликів. Численні дослідники, зокрема О. Гуменюк, О. Андрійчук, Н. Жуковська, М. Шегедин та

П. Бабенко, звертають увагу на необхідність підготовки лікарів, які поєднують професійну майстерність із міцними моральними принципами. Вони підкреслюють, що етичні цінності мають бути інтегровані в навчальний процес, щоб майбутні медики розвивали людяність, навички спілкування з пацієнтами та здатність приймати зважені рішення в складних ситуаціях (Полковніков, 2024, с. 188). Ю. Горбоконь аналізує, як концептуальні підходи формують професійні компетентності медиків, необхідні в умовах сучасної медицини (Горбоконь, 2023, с. 256). М. Рожко та співавтори досліджують впровадження компетентнісного підходу в медичну освіту, підкреслюючи його значення для формування професійних компетентностей майбутніх лікарів (Рожко, 2016, с. 102). О. Халло розкриває багатовимірність концептуальних підходів, підкреслюючи їхню взаємодію та вплив на формування морально-ціннісних орієнтирів, необхідних для відповідального виконання професійних обов'язків у сучасній медичній практиці (Халло, 2024, с. 148–149). Ю. Орел-Халік досліджує формування естетичного мислення майбутніх лікарів як невід'ємний аспект їхньої професійної культури, зокрема через культурологічний підхід, що сприяє гармонійному поєднанню професійної майстерності та етичних цінностей (Орел-Халік, 2023, с. 164). Ю. В. Лазаренко та співавтори аналізують актуальність впровадження компетентнісного підходу у підготовці медичних фахівців, особливо в умовах сучасних викликів, підкреслюючи нові вимоги до якості та оперативності медичної допомоги, а також загострюють проблему дефіциту медичних кадрів (Лазаренко, 2023, с. 143).

Проте, попри значний внесок сучасних досліджень, низка питань залишається невирішеною. Одним із ключових викликів є інтеграція етичної культури в освітній процес майбутніх медиків, що ускладнюється через розвиток штучного інтелекту в медицині, зростання міжкультурних розбіжностей у медичній практиці, потребу в ухваленні складних біоетичних рішень, а також необхідністю адаптації навчальних програм до швидких технологічних і соціальних змін. Важливим аспектом є застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує медичні, філософські, юридичні та психологічні аспекти.

Відсутність належної інтеграції етичної культури в освітній процес обмежує здатність майбутніх лікарів приймати морально обґрунтовані рішення, що негативно впливає на якість медичної допомоги та підриває довіру суспільства до медичної професії. Сучасний лікар повинен володіти не лише когнітивними та поведінковими навичками прийняття клінічних рішень, а також навичками етичної поведінки в процесі професійної взаємодії з пацієнтами, їх родичами та колегами (Дудікова, 2018).

Мета дослідження – огляд, аналіз, порівняння та оцінка потенціалу існуючих сучасних концептуальних підходів до формування професійно-етичної культури майбутніх медиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування медичної галузі в Україні, зокрема в умовах війни, висуває нові вимоги до професійної підготовки медичних працівників. Воєнні дії, стрімкий розвиток медичних технологій та зростання очікувань суспільства створюють нові виклики для системи охорони здоров'я (Marshall, 2021). Серед них – необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в кризових умовах, приймати швидкі та морально обґрунтовані рішення, а також надавати якісну допомогу в складних ситуаціях.

Курс на євроінтеграцію України та модернізація системи охорони здоров'я вимагають адаптації медичної освіти до сучасних реалій. Одним із ключових аспектів цього процесу є інтеграція етичних принципів у професійну підготовку лікарів (Башкірова, 2023). Проте етичне навчання в багатьох закладах освіти залишається формальним і відірваним від реальних викликів, таких як робота в умовах мультикультурного середовища, конфлікт інтересів, прийняття рішень у критичних

ситуаціях, пов'язаних з обмеженими ресурсами, або використання новітніх технологій. Як наслідок, випускники часто виявляються неготовими до складних моральних дилем. Це знижує якість медичної допомоги, підриває довіру пацієнтів і псує репутацію системи охорони здоров'я загалом.

В сучасних умовах, особливо під час війни, етична підготовка набуває критичного значення, стаючи невід'ємною частиною медичної освіти. Пошук дієвих концептуальних підходів до формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів стає нагальною потребою. Лише цілісний підхід може розвинути в студентах не лише професійні знання й навички, а й моральну стійкість, здатність до самоаналізу та відповідальність. Такий підхід необхідний для підготовки медиків, які зможуть ефективно діяти в умовах високого тиску та відповідати запитам суспільства (Andersson, 2022).

Для ефективного формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів необхідно вдосконалювати методи навчання й переосмислити сам підхід до цього процесу. Етична підготовка не може існувати окремо – вона має бути інтегрованою в навчальний процес, забезпечуючи взаємозв'язок між знаннями, цінностями та практичними навичками. Однак для реалізації такої інтеграції потрібні чіткі орієнтири, які дозволять системно поєднати етичні аспекти з іншими складовими медичної освіти. Отже, виникає потреба у визначенні концептуальних підходів, здатних забезпечити ефективне формування професійно-етичної культури майбутніх медиків, структуруючи процес навчання та визначаючи його ключові напрями.

Для аналізу проблеми професійно-етичної культури в сучасній медичній освіті ми застосуємо такі концептуальні підходи (рис. 1):

Цей вибір зумовлений здатністю підходів охопити формування професійно-етичної культури з усіх боків – від особистісних якостей студента до соціальних та культурних чинників. Кожен підхід розкриває проблему з нового ракурсу та поглиблює її розуміння. Щоб розкрити їхній потенціал та показати взаємозв'язок між ними, ми детально розглянемо кожен з підходів у парах: системний та компетентнісний, особистісно-орієнтований та культурологічний, діяльнісний та аксіологічний. Такий аналіз дозволить побачити, як ці підходи спільно формують професійно-етичну культуру майбутніх медиків.

Розпочнемо з аналізу *системного та компетентнісного підходів*, які є важливими інструментами в медичній освіті. Системний підхід розглядає професійно-етичну культуру як цілісну сукупність знань, норм, моральних цінностей, практичних навичок і моделей поведінки. Він враховує як особистісні, так і зовнішні фактори, зокрема соціальні, педагогічні та технологічні. Основна ідея цього підходу полягає в інтеграції етичних принципів у всі аспекти навчання – від теоретичних лекцій до клінічної практики (Корольова, 2014). Наприклад, студенти можуть аналізувати реальні кейси, пов'язані з питаннями інформованої згоди, конфіденційності або розподілу ресурсів між пацієнтами. Такий підхід не лише сприяє цілісному розумінню етики, а й допомагає студентам розвинути здатність бачити зв'язок між теорією та практикою, формуючи в них глибоке усвідомлення моральних аспектів професії, що особливо цінне в умовах сучасних викликів медицини. Однак його реалізація вимагає значних ресурсів: створення інноваційних навчальних програм, які відображають актуальні етичні дилеми, ретельної підготовки викладачів, здатних передати ці знання, а також налагодження міждисциплінарної співпраці, що об'єднує педагогів, медиків і технологів для комплексного підходу до навчання.

Натомість компетентнісний підхід зосереджується на розвитку конкретних етичних компетенцій, таких як емпатія, моральна відповідальність і здатність вирішувати етичні дилеми в клінічних ситуаціях. Його перевага полягає в практичній спрямованості, що дозволяє студентам застосовувати етичні норми в реальних умовах (Гринь, 2024, с. 31–32). Наприклад, симуляційні тренінги, де один студент виконує роль лікаря, а інший – пацієнта, який має побоювання щодо генної терапії, допомагають розвивати практичні навички. Водночас цей підхід стикається з проблемою суб'єктивності оцінки, оскільки моральну поведінку важко виміряти. Це може призводити до формалізму, коли студенти зосереджуються на виконанні формальних критеріїв, а не на глибокому розумінні етичних принципів.

Системний підхід є ширшим і більш теоретичним, тоді як компетентнісний – практичним і орієнтованим на результати. Однак ці підходи не є взаємовиключними, а радше взаємодоповнювальними. Системний підхід створює основу, інтегруючи етичні принципи в навчальні програми, тоді як компетентнісний забезпечує їх практичну реалізацію. Проте кожен із них має свої ризики. Системний підхід може стати формальним, якщо етична підготовка впроваджується поверхнево, а медичні заклади не готові інвестувати ресурси в нові програми. Компетентнісний підхід, своєю чергою, може призводити до надмірної уваги до формальних показників, що знижує глибину етичного осмислення.

У контексті глобалізації та стрімкого розвитку нових технологій, зокрема штучного інтелекту, ці підходи набувають особливого значення. Системний підхід дозволяє врахувати етичні аспекти використання таких технологій у медицині, наприклад, питання безпеки даних чи справедливого доступу до інновацій. Компетентнісний підхід, в свою чергу, готує лікарів до практичного застосування цих технологій у клінічних умовах, розвиваючи навички прийняття етично обґрунтованих рішень. Проте ефективність обох підходів залежить від готовності медичних закладів і освітніх інституцій інвестувати в ресурси, а також від здатності викладачів адаптувати навчальні програми до сучасних викликів. Водночас, не слід забувати, що технології є лише інструментом, а в цен-

Рис. 1. Концептуальні підходи

трі медичної практики завжди залишається людина – пацієнт з його унікальними потребами та цінностями. Отже, системний і компетентнісний підходи є взаємопов'язаними складовими формування професійно-етичної культури. Їхня комбінація дозволяє досягти балансу між теоретичним осмисленням етичних принципів і їх практичним застосуванням. Однак для реалізації цього потенціалу необхідно не лише забезпечити достатнє фінансування, а й сприяти культурним змінам у медичній освіті, де етика стане невід'ємною частиною професійної ідентичності лікаря.

Особистісно-орієнтований і культурологічний підходи в медичній освіті є важливими інструментами формування лікарів, здатних до емпатії, моральної відповідальності та ефективної взаємодії з пацієнтами в умовах культурного розмаїття. Кожен із них має свої особливості, переваги та виклики, але разом вони створюють міцну основу для розвитку професійно-етичної культури.

Особистісно-орієнтований підхід зосереджується на індивідуальних особливостях студента, зокрема його цінностях, мотивації та здатності до співпереживання. Ґрунтуючись на гуманістичних принципах педагогіки, зокрема ідеях Карла Роджерса про безумовне прийняття та Абрахама Маслоу про самореалізацію, цей підхід передбачає використання таких методів, як рольові ігри, рефлексивні практики та індивідуальні консультації. Наприклад, у рольових іграх студенти можуть моделювати ситуації, де один із них виконує роль лікаря, а інший – пацієнта, який відмовляється від лікування через релігійні переконання. Це сприяє розвитку емпатії та глибшому розумінню етичних дилем. Завдяки врахуванню особистого досвіду та культурного контексту студента, навчання стає більш осмисленим. Однак цей підхід має свої обмеження: він вимагає значних ресурсів, зокрема часу та кваліфікованих викладачів, і важко масштабується на великі групи. Крім того, орієнтація на особисті цінності може ускладнювати об'єктивну оцінку результатів навчання.

Культурологічний підхід, в свою чергу, акцентує увагу на впливі соціальних, культурних і професійних цінностей на формування етичної свідомості. Він спрямований на підготовку лікарів до роботи в мультикультурному

середовищі, допомагаючи студентам розуміти етичні норми в різних культурних контекстах і розвивати чутливість до культурних особливостей пацієнтів. Наприклад, аналіз еволюції етичних стандартів – від клятви Гіппократа до сучасних норм – дозволяє студентам усвідомити, як культурні цінності впливають на медичну практику. Цей підхід навчає знаходити баланс між професійними стандартами та повагою до традицій, однак стикається з викликами, коли культурні норми пацієнта суперечать етичним принципам. Наприклад, відмова від лікування через релігійні переконання вимагає від лікаря гнучкості та здатності до діалогу, що може бути складним у практичній реалізації.

Особистісно-орієнтований підхід є більш індивідуалізованим, тоді як культурологічний орієнтований на мультикультурність. Проте ці підходи не є взаємовиключними, а більше взаємодоповнювальними. Особистісно-орієнтований підхід розвиває індивідуальні якості студента, такі як емпатія та моральна відповідальність, тоді як культурологічний формує його здатність ефективно працювати в умовах культурного розмаїття. Разом вони забезпечують підготовку лікарів, які здатні чути, розуміти та поважати кожного пацієнта, незалежно від його культурного контексту.

Водночас успішна реалізація обох підходів залежить від готовності медичних закладів і освітніх інституцій інвестувати в ресурси та адаптувати навчальні програми до сучасних викликів. Наприклад, для особистісно-орієнтованого підходу необхідно забезпечити достатню кількість кваліфікованих викладачів, які зможуть працювати з невеликими групами студентів, а для культурологічного – розробити навчальні матеріали, що відображають реалії мультикультурного суспільства. Крім того, важливо враховувати, що надмірна індивідуалізація може ускладнювати стандартизацію навчання, а акцент на культурних особливостях – створювати напругу в ситуаціях, де етичні стандарти є універсальними.

Отже, поєднання особистісно-орієнтованого та культурологічного підходів у медичній освіті дозволяє досягти балансу між розвитком індивідуальних якостей лікаря та його здатністю працювати в умовах глобалізованого світу. Однак для реалізації цього потенціалу

необхідно не лише фінансове забезпечення, а й культурні зміни в освітньому середовищі, де емпатія, повага до різноманітності та етична свідомість стануть невід'ємними складовими професійної ідентичності лікаря.

Діяльнісний і аксіологічний підходи є важливими інструментами формування етичної свідомості майбутніх лікарів. Кожен із них має свої особливості, переваги та виклики, але їхня взаємодія дозволяє досягти балансу між практичними навичками та моральними основами професійної діяльності.

Так, діяльнісний підхід зосереджується на формуванні етичної свідомості через практичну діяльність, ґрунтуючись на ідеї, що етичні принципи найкраще засвоюються в процесі їх застосування. Наприклад, студенти можуть брати участь у симуляційних тренінгах, де вони вирішують етичні дилеми, такі як розподіл обмежених ресурсів між пацієнтами чи пояснення ризиків лікування. Під час стажування в лікарні студент може зіткнутися з ситуацією, коли пацієнт просить приховати діагноз від родичів, що дозволяє не лише зрозуміти етичні норми, а й навчитися діяти в складних умовах. Цей підхід є особливо актуальним у сучасному світі, де медики стикаються з новими викликами, такими як використання штучного інтелекту чи взаємодія з пацієнтами з різних культур. Він дає змогу студентам відчувати себе в ролі лікаря, який приймає морально обґрунтовані рішення, враховуючи як медичні, так і етичні аспекти. Однак діяльнісний підхід вимагає значних ресурсів, зокрема симуляційних центрів і кваліфікованих наставників, а також може бути емоційно складним для студентів, особливо під час вирішення складних дилем.

Аксіологічний підхід, натомість, акцентує на моральних цінностях – таких як людяність, справедливість і відповідальність – як основі професійної ідентичності лікаря. Він допомагає студентам усвідомити, що етика – це не лише набір правил, а фундамент їхньої професійної діяльності. Наприклад, аналіз етичних кодексів, таких як Женевська декларація, сприяє глибокому розумінню принципу «не нашкодь» і формує ціннісну основу для прийняття рішень. Проте цей підхід може здаватися абстрактним, оскільки моральні цінності не завжди легко застосувати в клінічній практиці. Крім того, індивідуальні цінності студен-

тів можуть суперечити професійним нормам, що ускладнює формування єдиної етичної культури. Реалізація аксіологічного підходу вимагає глибокої рефлексії та індивідуального підходу до кожного студента, що може бути складним у масовому навчанні.

Діяльнісний підхід є практичним і орієнтованим на дії, тоді як аксіологічний – теоретичним і ціннісно-орієнтованим. Водночас вони не протистоять один одному, а взаємно доповнюються: аксіологічний закладає моральну основу, на якій діяльнісний будує практичні навички. У сучасному світі, де глобалізація, нові технології та культурне розмаїття створюють складні етичні виклики, ці підходи разом готують лікарів, здатних не лише лікувати, а й діяти з повагою, справедливістю та відповідальністю.

Проте їхня сила розкривається повною мірою лише в поєднанні з іншими стратегіями медичної освіти. Наприклад, системний підхід забезпечує цілісність, компетентнісний – практичність, особистісно-орієнтований формує емпатію, культурологічний – чутливість до мультикультурності. Діяльнісний і аксіологічний підходи стають частиною цієї ширшої системи, доповнюючи її практичними та ціннісними вимірами. Їхня комбінація дозволяє підготувати медиків, готових до викликів сучасності, але це потребує значних зусиль: від інвестування в симуляційні центри й підготовку викладачів до створення навчальних програм, адаптованих до реалій сьогодення.

Отже, діяльнісний і аксіологічний підходи разом формують етичну свідомість лікарів, поєднуючи дії з цінностями. Їхня ефективність залежить не лише від ресурсів, а й від змін у медичній освіті, де етика стане серцевиною професійної ідентичності, а практика – її живим втіленням. Лише в такому комплексному підході можлива підготовка медиків, які майстерно лікують і водночас глибоко осмислюють моральний бік своєї роботи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування професійно-етичної культури майбутніх медиків у XXI столітті є критично важливим завданням медичної освіти, спрямованим на підготовку фахівців, здатних ефективно працювати в умовах технологічного прогресу, глобалізації та нових етичних викликів. У статті проведено огляд, аналіз і порівняння ключових концептуальних підходів до

формування професійно-етичної культури майбутніх медиків, показуючи їхню комплементарність і специфічні переваги в підготовці етично свідомих лікарів. У сучасному світі, де виникають нові етичні виклики, ці підходи набувають особливого значення, забезпечуючи баланс між практичними навичками та моральними цінностями. Ефективна підготовка можлива лише за комплексного їх застосування та інвестування в ресурси – від навчальних програм до підготовки викладачів. Такий підхід гарантує

розвиток гуманістичної медицини, що відповідає потребам суспільства.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в аналізі міжнародного досвіду застосування концептуальних підходів до формування професійно-етичної культури медиків. Це дозволить виявити найкращі практики та адаптувати їх до локальних умов, сприяючи вдосконаленню медичної освіти та підвищенню етичної свідомості медичних фахівців у глобальному контексті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Башкірова Л. М., Ловас П. С., Якименко В. В. Європейські стратегії розвитку медичної освіти: досвід для України. *Академічні Візії*. 2023. Вип. 20. Вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/417>.
2. Горобоконь Ю. В. Формування професійних компетентностей майбутніх медичних працівників у процесі фахової підготовки. “*Modern problems of science, education and society*”: The 7th International scientific and practical conference, Kyiv, September 11-13. 2023. pp. 252–258. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/5772/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-11-13.09.23%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=252>.
3. Гринь В., Гринь К., Дельва М., Герасименко Л., Костиленко Ю. Компетентнісний підхід для формування креативної та мотивованої особистості здобувача вищої медичної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. № 33. С. 31–41. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.33.309941>.
4. Дудікова Л. В. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у медичних університетах: теорія і практика: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 2018. 488 с.
5. Корольова Т. Модель формування професійно-етичної культури майбутнього лікаря у процесі гуманітарної підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. № 30. С. 66–69.
6. Орел-Халік Ю. В. Формування естетичного мислення майбутніх лікарів *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 163–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.34>.
7. Лазаренко Ю. В., Фомін О. О., Марцинковський І. П. Компетентнісний підхід в реаліях сьогодення. *Актуальні проблеми якісної підготовки медичних кадрів у надзвичайних умовах* : тези доп. навчально-методичної конференції (Вінниця, 8 лютого 2023 р.). Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, 2023. С. 142–144. URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/123456789/6163>.
8. Полковников Я. Ключові виклики та шляхи оптимізації підготовки формування професійної культури студентів-стоматологів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2024. Вип. 21. С. 186–198. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.21.2024.307989>.
9. Рожко М. М., Ерстенюк А. М., Капечук В. В., Іванців М. О., Сенцій В. М. Компетентнісний підхід у підготовці студентів медиків. *Медична освіта*. 2016. № 2. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.v0i2.6226>.
10. Халло О. Сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців медичної галузі: перспективні вектори досліджень. *Наукові записки БДПУ*. 2024. Вип. 2. С. 146–152. URL: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/ped/article/view/321/283>.
11. Andersson H, Svensson A, Frank C, Rantala A, Holmberg M, Bremer A. Ethics education to support ethical competence learning in healthcare: an integrative systematic review. *BMC Med Ethics*. 2022. № 23 (1). P. 29. DOI: 10.1186/s12910-022-00766-z.
12. Marshall M. C., Miron M. Medical Ethics for the Military Profession. *Revista Científica General José María Córdova*. 2021. № 19 (36). P. 851–866. DOI: <https://doi.org/10.21830/19006586.814>

REFERENCES:

1. Bashkirova, L.M., Lovas, P.S., & Yakymenko, V.V. (2023). Yevropeyski stratehii rozvytku medychnoi osvity: dosvid dlia Ukrainy [European strategies for the development of medical education: experience for Ukraine]. *Akademichni Vizii – Academic Visions*, 20. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/417> (in Ukrainian).
2. Horobokon, Yu.V. (2023). Formuvannia profesiynkh kompetentnostei maibutnikh medychnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competencies of future health care workers in the process of professional training]. Proceeding from the 7th International scientific and practical conference “Modern problems of

science, education and society". (pp. 252–258). Kyiv : SPC "Sciconf.com.ua" URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/5772/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-11-13.09.23%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=252> (in Ukrainian).

3. Hryn, V., Hryn, K., Delva, M., Herasymenko, L., & Kostylenko Yu. (2024). Kompetentnisnyi pidkhd dla formuvannia kreatyvnoi ta motyovanoi osobystosti zdobuvacha vyshchoi medychnoi osvity [Competence-based approach to the formation of a creative and motivated personality of a higher medical education student]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical excellence*, 33, 31–41. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.33.309941> (in Ukrainian).

4. Dudikova, L.V. (2018). *Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnikh likariv u medychnykh universytetakh: teoriia i praktyka [Formation of professional and ethical competence of future doctors in medical universities: theory and practice: monograph]*. Vinnytsia: TOV «TVORY» (in Ukrainian).

5. Korolova, T. (2014). Model formuvannia profesiino-etychnoi kultury maibutnoho likaria u protsesi humanitarnoi pidhotovky [Model of formation of professional and ethical culture of the future doctor in the process of humanitarian training]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work*, 30, 66–69 (in Ukrainian).

6. Orel-Khalik, Yu.V. (2023). Formuvannia estetychnoho myslennia maibutnikh likariv [Formation of aesthetic thinking of future doctors]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 59, 63–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.34> (in Ukrainian).

7. Lazarenko, Yu.V., Fomin, O.O., & Martsynkovskiy, I.P. (2023). Kompetentnisnyi pidkhd v realiiakh sohodennia [Competence-based approach in the realities of today]. Proceedings from: *navchalno-metodychnoi konferentsii "Aktualni problemy yakisnoi pidhotovky medychnykh kadriv u nadzvychainykh umovakh" – The additional educational and methodological conference "Actual problems of quality training of medical personnel in emergency conditions"*. (pp. 142–144). Vinnytsi: Vinnytskyi natsionalnyi medychnyi universytet im. M.I. Pyrohova. URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/123456789/6163> (in Ukrainian).

8. Polkovnikov, Ya. (2024). Kliuchovi vyklyky ta shliakhy optymizatsii pidhotovky formuvannia profesiinoi kultury studentiv-stomatolohiv [Key challenges and ways to optimize the training of dental students' professional culture formation]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty – Professionalism of the teacher: theoretical and methodological aspects*, 21, 186–198. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.21.2024.307989> (in Ukrainian).

9. Rozhko, M. M., Ersteniuk, A. M., Kapechuk, V. V., Ivantsiv, M. O., & Senchii, V. M. (2016). Kompetentnisnyi pidkhd u pidhotovtsi studentiv medykiv [Competency-based approach in the training of medical students]. *Medychna osvita – Medical education*, 2, 102–107. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.v0i2.6226> (in Ukrainian).

10. Khallo, O. (2024). Suchasni pidkhody do pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi: perspektyvni vektory doslidzhen [Modern approaches to the training of future medical professionals: promising research vectors]. *Naukovi zapysky BDPU – Scientific notes of BSPU*, 2, 146–152. URL: <https://journals.bdu.in.ua/index.php/ped/article/view/321/283> (in Ukrainian).

11. Andersson, H., Svensson, A., Frank, C., Rantala, A., Holmberg, M., & Bremer, A. (2022). Ethics education to support ethical competence learning in healthcare: an integrative systematic review. *BMC Med Ethics*, 23 (1), 29. DOI: [10.1186/s12910-022-00766-z](https://doi.org/10.1186/s12910-022-00766-z) (in English).

12. Marshall, M.C., & Miron, M. (2021). Medical Ethics for the Military Profession. *Revista Cientifica General José María Córdova*, 19 (36), 851–866. DOI: <https://doi.org/10.21830/19006586.814> (in English).